

Становище

относно дисертационен труд

на Людмила Цветкова

за получаване на ОНС доктор,

изготвено от проф. Сандрин Маро, Университет Париж Нантер

Тема на дисертационния труд:

Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици

Текстът, който Людмила Цветкова представя за защита, описва опита от приложението на метода „Философия с деца” в практиката на училищен психолог с български ученици от начален, прогимназиален и гимназиален етап, обучаващи се в софийско средноезиково училище. По-специално, проведената изследователска работа, цели да проследи предполагаемото влияние на този метод върху развитието на емоционалните и социални умения на учениците. За целта е направено сравнение между група ученици, при които е прилаган този метод (експериментална група, N: 114), в рамките на една учебна година (2014/15), с група ученици, при които не е прилаган (контролна група, N: 128).

Като един от научните ръководители на тази дисертация, моята роля не се свързва толкова с оценяването на качествата на дисертацията, за която съм дала разрешение за защита, макар и в становището ми да има оценъчни моменти. Тя по-скоро е свързана с даването на допълнителна информация, описваща процеса на разработването на този труд, която ще даде възможност на членовете на научното жури да оценят научноизследователските качества на Людмила Цветкова, които моята колега, проф. Йоана Янкулова, научен ръководител от Софийския университет, не се съмнявам, ще потвърди.

Институционалната принадлежност на двете научни ръководителки говори за интернационалния характер на тази дисертация, написана на български и на френски език, в еднакъв обем, реализирана в рамките на конвенция за двойно научно ръководство между Университета Париж Нантер от френска страна и Софийския университет „Свети Климент Охридски” - от българска страна. Тя показва също и двустранната й дисциплинарна насоченост, защото макар и да съм психолог по образование с повече от десетгодишна практика като преподавател и изследовател в сферата на психологията, към момента съм преподавател и изследовател в сферата на науката за образованието (Science de l'éducation)¹. Ето защо, защитата на този научен

¹Терминът **Science de l'éducation**” или преведено буквално „Наука за образованието” в България няма точен превод и често се превежда като „Педагогическа психология”, макар и да не е съвсем точно. Във

труд, ако разбира се всичко протече успешно (в което не се съмнявам), ще даде правото на докторантката Людмила Цветкова да получи докторска степен във Франция и България по психология и наука на образованието.

За реализирането на този дисертационен труд, докторантката беше изправена пред тройно предизвикателство: да формулира и изрази своите идеи коректно и разбираемо едновременно на френски и български език; да се съобрази с изискванията и препоръките на двете научни ръководителки (което нерядко води до допълнителни трудности дори и в случаите, когато ръководителките говорят един език), които се различават и по професионално направление (а това от своя страна би могло да породи размиване по отношение на теоретичните познания и изследователската практика). Текстът или по-скоро е редно да кажа текстовете, депозирани от Людмила Цветкова, съответно 214 страници френски и 223 страници български текст, показват, че тя успешно се е справила с това тройно предизвикателство, за което искрено я поздравявам.

С идеята да дам допълнителни разяснения относно реализирането на този труд, освен по отношение на предадените текстове, бих искала да кажа няколко думи относно нашето сътрудничество от френска страна, оставяйки моята колега, проф. Янкулова, да направи това за българската страна.

С Людмила се запознах през 2014 година чрез посредничеството на една от моите докторантки - Лоранс Бретон. Тя както Людмила, се интересуваше от приложението на дискусиите по метода „Философия с деца“ в училищна среда, и която тази година също ще защити своята дисертация по темата. В нашия разговор Людмила обясни, че е записана като редовен докторант на Софийския Университет под ръководството на проф. Янкулова от февруари 2013 година и че темата ѝ е „Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици“. Първоначално бях малко резервирана относно темата, защото не разбирах към какво конкретно беше ориентирана. Неразбирането дойде от термина „социалнопсихологически тренинг“, който не познавах и който, доколкото ми беше известно, не беше използван във Франция. Людмила ми обясни връзката на този термин с програмата Философия за деца на Матю Липман, разработена в САЩ през 60-те години на миналия век. Тя ми разказа, че от известно време е започнала да прилага дискусиите по метода „Философия с деца“ в училището, в което работи като училищен психолог (беше създавала Клуб по философия за деца), където е наблюдавала, че този вид групова работа има положително влияние върху ученици с трудности в училищната адаптация както на ниво училище, така и на ниво клас (трудности в общуването със съучениците и учителите). Тя искаше да премине отвъд своите наблюдения и предположения, и да провери ефективността на този метод. Това нейно желание я мотивира да стане докторант и да започне своя научноизследователски труд с надеждата той да допринесе за развитието на тази практика. Поради познаването на няколко френски изследователи от различно научно направление, работещи по избраната от нея проблематика и говорейки добре френски език (2005 получава диплома за задълбочено владеене на френски DALF; през 2011 завършва Магистратура по История и философия на науките в Университет Париж Дидро, след престой от две години и половина в Париж), докторантката имаше желание реализира своята

Франция това научно направление е ориентирано към изучаването на различни аспекти, свързани с образователно-възпитателната практика и обединява различни дисциплини, като история на образованието, социология на образованието, педагогическата психология и др.

докторантура под двойно научно ръководство с Франция и беше започнала да търси втори научен ръководител.

Темата ми изглеждаше интересна и оригинална. Макар във Франция да е имало висок интерес към прилагането на дискусиите по метода „Философия с деца”, в детските градини и в училищата, той основно е прилаган от учители, преподаващи в детските градини и в начален етап, отколкото от учители в прогимназията и гимназията. Освен това, доколкото ми е известно, във Франция няма психолози, работещи в държавното образование (*éducation nationale*), които да имат желание да интегрират този метод в психологическата си практика. В действителност във Франция нямаме психолози като Людмила, които да работят на пълен работен ден в училище, което е наистина жалко, но това е друга тема на разговор.

Убедена в надеждността на нейния изследователски проект, който се опира върху определен обем консултирана литература и конкретен практически опит (като ръководенето на клуба по философия за деца), доказващи, че тя е наясно с това, към което се стреми, веднага приех да стана научен ръководител на Людмила, за което в последствие, никога не съм съжалявала, въпреки допълнителната работата, която се наложи да свършим както в административен, така и в научен план. От лятото на 2014 година започнахме да работим по организацията за събирането на данните, а в началото на учебната 2014-2015 година (септември 2014) станах официално неин втори научен ръководител. И така, през следващите 5 години ръководих работа ѝ. Пет години, през които имах възможност да оценя нейните научноизследователски способности, решена да доведе докрай своя проект, активна, изпълнена с любопитство и идеи, прецизна, сериозно ангажирана с избраната от нея тема.

През този период, освен нашите многобройни редовни скайп срещи, Людмила имаше два престоя във Франция. Първият, през ноември 2014 за около десет дни (от 15.11.2014г. до 24.11.2014г.), който сама финансира, ѝ даде възможност да посети 14-та международна среща за Нови философски практики (в седалището на ЮНЕСКО, Париж) и едновременно с това - да се срещне с докторанти от моята лаборатория (*La laboratoire d'étude de genre et de sexualité - LEGS*). Вторият престой, през 2015, по-продължителен, близо два месеца и половина (от 17.09.2015г. до 29.11.2015г.) беше финансиран със стипендия на френското правителство по програма „Мобилност на млади научни работници” и стипендия CERNEA от Университет Париж Нантер. Освен участието ѝ в няколко конференции, този престой ѝ даде възможност да се включи в различни научни семинари, където да представи реализираната до момента от нея научноизследователска работа и да я коментира с изследователи и преподаватели, които прилагат метода „Философия с деца” в клас. В хода на проведените дискусии наблюдавах, умението на докторантката да представя своята работа с голяма яснота.

През 2016 година бях за една седмица в България (от 26 ноември до 3 декември), по покана на проф. Янкулова, за което ѝ благодаря. За съжаление, с нея не успяхме да се срещнем в този период. Въпреки това, успях да присъствам на групови дискусии (една от които беше на френски), водени от Людмила с различни класове. Присъствах и на групово дискусия за родители, проявяващи интерес към провежданите дискусии с децата им. Те бяха поканени от Людмила да участват и изпробват лично този вид практика. Срещата беше много интересна. Въпреки че не говоря български, с помощта на Людмила успях с лекота да разбера водения разговор и дори участвах в него. По време на този престой успях да се запозная и с книгите на клуба по философия, чиито

корици са представени в приложението на дисертацията. Те бяха създадени от група ученици и отразяваха тяхната ангажираност и мотивация за участието им в дейностите на клуба. Имах възможност и да се срещна с няколко учители, които споделиха с мен мнението си за дискусиите, провеждани по метода „Философия с деца”. Описаха конкретно какви промени наблюдават в класа си, във взаимоотношенията си с учениците както и между самите ученици. Тези наблюдения ми дадоха „обективна” представа за дисертационния труд на Людмила. Благодарение на това пътуване установих на практика предимствата от прилагането на този метод в клас.

Университетските изследвания, освен ако не се вписват в строго контролирана изследователска рамка, което от своя страна създава ситуации, донякъде разминаващи се с реалността, трудно могат да дадат „обективна” оценка за влиянието на метод, какъвто е методът „Философия с деца”; още повече, че въздействието му не е непосредствено и масивно, и еднакво проявено във времето за всички изследвани лица, които са и в подрастваща възраст. Независимо от това, Людмила си е поставила тази цел. И макар да работи на пълен работен ден като училищен психолог, без колебания тя организира събирането на комплексен набор от данни, използвайки различни инструменти и методи (интервю, въпросник, наблюдение, водене на дискусии) в различни класове (от начален, прогимназиален и гимназиален етап) и различни групи (ученици от един или от различни класове, групирани в експериментална и контролна група), за да изследва поставената цел.

Във връзка с проведеното изследване Людмила би могла да бъде критикувана, че не е изследвала достатъчен брой ученици (общо 224); това би могло на моменти да постави под въпрос някои от получените резултати и интерпретацията им, дори да се оспори генерализирането им. Но в същото време е неоспорим фактът, че тази дисертация, която не се ограничава само до количествен анализ, включвайки и качествен, дава допълнителна насока за задълбочен размисъл относно ползите от подпомагане на развитието на социалните и емоционални умения на учениците. Формирането на такива умения е важно както за самите ученици, така и за учебната атмосфера, необходима за пълноценното протичане на образователния процес.

Нямам съмнение, че този дисертационен труд ще провокира конструктивна дискусия по време на защитата, от която Людмила ще се обогати и ще планира бъдещи публикации по темата. Тя вече има такава. През 2017 година публикува статия в международно списание за дидактика на философията „Diotime”². Статията е свързана с разработваната от нея тема и е написана по покана на проф. Мишел Този, един от водещите специалисти във Франция, прилагащи философските дискусии в клас, с който Людмила по-рано е обсъждала своя изследователски проект. Тя има и други две публикации по темата на български език - през 2015 и 2017 година.

Като се има предвид огромният и качествено реализиран труд за създаването на тази дисертация, разработена от практикуващ психолог, който познава много добре функционирането и предизвикателствата в образователната система, давам своя

²Lyudmila Tsvetkova (2017). La pratique des discussions philosophiques dans le travail du psychologue scolaire dans un établissement scolaire bulgare, Diotime, n°74.

положителен вот за присъждането на образователно-научната степен „Доктор“ на Людмила Цветкова.

Надявам се и в бъдеще да продължим да обменяме своя опит за прилагането на метода „Философия с деца“ в училищна среда именно във връзка с изследванията, които ръководя в момента, свързани с приложението на философски текстове в дискусиите, провеждани по метода „Философия с деца“.

21.09.2019г.
гр. Париж

Сандрин Маро